

UNTO HÄMÄLÄINEN
KUVITUS LASSE RANTANEN

VOI MAAMME!

Suomen kansallislaulussa on sytyttävät sanat, mutta sävel on vähän hätäisesti tehtyä, saksalais-tyyllistä musiikkia. Sitä paitsi virolaisilla on kansallislauluna sama sävelmä. Mitä jos vaihtaisimme kansallislaulua - yhtä aikaa kumpikin?

On *Maamme*-laulun aika. Kimi Räikkönen ottaa mustan lippalakin päätänsä, sukii hikistä tukkaansa ja jäähmettyy perusasentoon.

Televisiokamera hyväilee Räikkösen kasvoja. Hän ei laula. Ehkä miljardi korvaa kuulee muutaman sävelen kansallislauluamme.

"Kerankin palkintojenjaossa tuli kunnon musiikkia", Räikkönen vitseilee tiedustilaisuudessa voitettuaan ensimmäisen kerran formula-ajon MM-osakilpailun. Kunnon musiikkia? ▶

I. Oi Suo - mi, kat - so, si - nun päi - väs koit - taa,
I. O Fin - land, se, din mor - gon - ljus - ning ran - das,

Finlandia alkaa hillytyksi, ja tunteet päästetään valloilleen vasta toisessa säkeistössä.

Maamme-laulu täyttää tänä vuonna 155 vuotta. Se esitettiin ensimmäisen kerran toukokuussa 1848 ylioppilaisjuhlassa, joka pidettiin Kuntähden kentällä Helsingin Toukolassa. Siellä ei kukaan puhunut Maamme-laulusta, sillä sivistyneet ylioppilaat keskustelivat ruotsiksi Johan Ludvig Runebergin kirjoittamasta runosta *Vårt land*, johon saksalainen Fredrik Pacius oli tehnyt sävellyksen.

Paciuksella oli ollut vain kaksi päivää aikaa säveltää laulu ja harjoituttaa kuoroa ja orkesteria esittämään sitä. Kokenut musiikkimies selväsi pitkälaukussa rutimilla, sillä säveltäjän pää on kuin historiankirjoittajan arkisto. Siellä on valmiista aineisto-odotamassa käsiyksi sävelle – soitnu siellä ja toinen täällä ja niitä soptvasti yhdistelmällä syntyy uusi laulu.

Jos Pacius olisi tiennyt säveltävänsä kansallislaulun, varmasti hän olisi vaatinut lisää aikaa ja tehnyt parempaa musiikkia. Kirjoittanut uusia nuotteja, heittänyt takkan vanhoja, hionut ja hionut.

Mutta aikaa ei ollut, joten Paciuksen sävelin jäi se soitni, jonka hän parhaiten taisi. Maamme on perusvireeltään saksalainen laulu.

Säveltäjä **Tapani Länsiö** tuntee Maamme-laulun musiikilliset ansiot ja myös sen puutteet. Länsiö on Sibelius-Akatemian lehtori ja kuoronjohtaja. "Pacius oli varsin etevä säveltäjä", Länsiö todistaa ja kumoaa oitis pahimman herjan, että Pacius olisi muka kopioinut vanhan saksalaisen juomalaulun *On Pavain elo ihanaa*.

Säveltäjä ja kuoromies **Heikki Klemetti** piti tätä väitettä hengessä vuosikymmeniä, ja viimeksi sitä on viljellyt **Hannu Taanila**, veteraanitoimittaja ja kirjistyksin taipuvainen urkumusiikin ystävä.

"Kallio asetti", Länsiö heittää ja vaakuu pettoavansa Taanilan leveytensä väiteyhteyksi. Se väitteily olikin sormaa kuulla, sillä myös Länsiö on suosittu radioäänä ja taivasa sanankäyttäjä, joka kykenee avamaan klassisen musiikin maailmaa maallikollekin.

Kohteliaasti Länsiö kehuu kansallislauuamme. Parasta on sen kottovata alkku: Oi Maamme, Suomi, synnyinmaa. Soi, sana kultaime!

Huomakka huutoimerkki. Se on käsky. Länsiötä kismittää, kun tämä kohta lauletaan niin laiskasti.

"On siinä muitakin kauniita asioita. Se on muotona aika hyvä: kasvaa ja laskeuun, suki heikcupuuta teutonisen komesti, korkealta kovaa – tämäntyyppisissä lauluissa täytyy kokea vahva jännityminen ja laukeaminen runne. Runeberg sävelsi *Vårt landin* juuri, mutta hänen sävellyksensä on inkeri tämä huipentumatta jäärmissen ongelmia."

Jännittävä.

Onko Länsillä kuitenkin mieleessä jokin virepuoli laulu kansallislaukuksi?

Vastauksen aloittaa viilesti puhuva musiikananalyttikko, mutta sen päättää laulava ja käsillä viuhvota kuoronjohtaja: "Kyllä Finlandia on aivan toisella tavalla sykähdyttävä. Se lauletaan alkusi hymnimäisesti, melko hiljaa, kennes tullaan toisen säkeistön kohtaan" tui taipunut sa saron alle". Siinä päästetään kaikki viltilvoimat irti. Se on kaikkein pyhintä suomalaisuutta. Pelkästään täällä lauseella Finlandia pesee kaikki muut laulat."

Mies on hengessä siirtynyt Lontoont tai Toronton laululuvoille.

"En minä voisi kuvitella, että ulkomaila esittäisin konsertin puutteeksi Maamme-laulun. Ei siellä voi lähteä pois ilman Finlandiaa. 'Oi Suomi, katso, Sinun päiväsi koittaa.'"

Taas samajuttu. Tätä tarkoittaa se vanha sananparsi: suu puhuu mutta sydän laulaa. Kylmät väreet kulkevat selkäpiitä pitkin, ja mieleen palaa *Sibelius*-elokuvan huipennus: nuori **Jean Sibelius** johtamassa Helsingin yliopiston juhlassa Finlandiaa ja sitten – kasakat utuaan.

Tapani Länsiö ei ole ainoa, jonka mielestä Suomen kansallislaulun pitäisi olla Jean Sibeliuksen *Finlandia-hymni*, John V. A. **Koskenniemi** on tehnyt sanat. Mutta hänen ehdotuksensa kumpuaa kokemuksen voimasta. Länsiö on satoja kertoja johta-

nut Finlandian ja nähnyt laulajien ja kuuloijoiden kynnleel.

"Se on suomalaisen säveltäjän sävellyks ja suomalaisen runoilijan sanotus. Minusta tuntuu, että Finlandiasta on jo ulkomaila tullut suomalaisen oikea kansallislaulu. Maamme-laulu lauletaan viran puolesta, mutta Finlandia, se tulee suoraan sisältä, jostain kansallisesta dna:sta. Ei sitä voi selittää. On hirvään komea ajatus, että noiset sävellet sryrjättäivänsä soite sävellet. Taisin on nyt meillä käymässä."

Voisiko Suo vaihtaa kansallislaukuksi? Miten se kävisi päänsä?

Historiantutkija **Laura Kolbe** on perehtynyt siihen, miten kulttuuriperinteet siirtyvät sukupolvelta toiselle, ja toimittanut kirjan Maamme-laulun historiasta.

Heti alkusi hän muistuttaa, ettei Suomessa ole lakia tai asetusta kansallislaulusta. Missään ei ole virallisesti päätetty, että kansallislaulu on juuri Maamme. Itsenäisyyden alkuaikoina oli tarjolla muitakin lauluja. Maamme-laulu on muodostunut kansallislaukuksi pitkän ajan mittaan, laulamalla. Eikä Maamme-laulunkaan asema ole aina ollut kiistaton. Sen syntymästä kuluneiden 155 vuoden aikana on ollut pitkiä jaksoja, joina sitä ei ole laulettu ollenkaan, mutta aina on noussut uudestaan tarve laulaa sitä.

"Kansallislaulu ei elä tai kuole esivallan määräyksestä. Ihmiset laulavat tai eivät laula sitä. Vain kansa voi vaihtaa kansallislaulun. Jos suomalaiset eivät sitä laula, se on tyhjentynyt", Kolbe sanoo

Maamme-laulu kuunnellessa tulee sellainen tunne, että pitää ottaa hattu päästä, ja Finlandian soidessa on viitsainta kaivaa nenällä esiin, Kolbe vertailee.

Hän muistuttaa myös laulujen erilaisia syntytarkeitä. 1848 oli "hullu vuosi", jolloin valkokuu ja kovat pakkaset virtasivat läpi Euroopan ja tulivat lopulta Suomeenkin. Tällä ne eivät kuitenkaan saaneet jalansijaa, vaan suomalaiset mieluummin etsivät sopratarkausia.

Professori **Matti Klinge** on arvioinut,

VAIN KANSA VOI VAIHTAA KANSALLISLAULUN

I. Oi si-nä ar-mas i-sän-maa, muu sy-dä - me-ni saat, ja teit-te lau-lu
I. Mu i-sä-maa on mi-nu arm kel-sä-dän - on nud mu, saif lau-lun ma mu

Mu isamaa on minu arm oli neuvostoaikana Viron lauluillekelle vapauden symboli.

Maamme-laulu, koska se oli ollut jo Viron ensimmäisen tasavallan kansallislauluna.

Maamme-laulun historia on Virossa lähes yhtä pitkä kuin Suomessa. Laulu kulkeutui Tallinaan jo 1800-luvun puolivälissä suomalaisten kurojen mukana, ja **Johann Voldemar Jannsen** kirjoitti siihen vironekseksi sanat 1869. Samoihin aikoihin Runebergin Värt land -runosta tehtiin ensimmäisenä suomenoksia.

Virossa laulun nimeksi tuli *Mu Isamaa, mu öm ja rõöm*. Siinä on kolme säikeistöä, jotka kaikki lauletaan. Jo 1800-luvulla puoli Puoli Maamme-laulu laulettiin ennen "keisarilaulua", Venäjän keisarikunnan kansallislaulun.

Entä jos Vironkin vaihtaisi kansallislaukuksi? Onko viroilaisilla oma Finlandia? Onpa hyvinkin: **Gustav Eresaksin**

säveltämä *Mu isamaa on minu arm*. Siihen on tehnyt sanat **Lydia Koidula**, Jannsen tytär ja Viron kansallisuolijia. Laululla oli suuri merkitys 1980-luvun lopulla veljeskansama lauluillekein symboloina. Sen laulaminen ärsytti Moskova, joka oli kieltänyt kokonaan Mu Isamaa, mu öm ja rõöm-laulun Virossa.

Tõnu Kaljuste on Suomessa ja Virossa tunnettu kapellimestari ja myös musiikkipedagogi, joka on opettanut muun muassa Sibelius-Akatemiansa ja tuntee hyvin molempien maiden kansallislaulujen historian.

Kaljuste sanoo, että Finlandia ja Mu Isamaa on minu arm ovat "sydämen hymnejä" ja Maamme-laulu on molemmissa maissa virallinen laulu.

Hän arvustaa, että jos kansallislaulujen

MIKÄ OLISI VIROLAISTEN FINLANDIA?

vaihtamisesta tulisi joskus totta, musiikki-ihmiset ja tavallinen kansa olisivat keskustelussa samalla puolella. Molempia viettä enemmän se tunnepuoli.

"Minua ei häiritse nykyinen tilanne, että meillä on sama kansallislaulu ja erilaiset sydämen hymnit. Siihen on historialliset ja poliittiset syynsä. Kun Viron kansallislaulusta päätettiin, siinä historia voitti. Haluttiin korostaa jatkuvuutta", Kaljuste sanoo.

Hän pohtii, mikä voisi olla syytä uuden keskustelun alkamiselle. Se voisi olla kansainvälisen yhteistyön lisääntyminen. Kansalliset rajat ovat kymmenessä vuodessa matalatuneet, ja kansallinen identiteetti ei eikä kaipaasi priistystä.

"Voisi olla paikallaan keskustella kansallislaulujen asemasta juuri nyt, kun Virossa

on tulossa Euroopan unionin jäsenmaa. Se on joka tapauksessa uusi alkku. Ei tinnäkään aihe voi olla tabu", Kaljuste sanoo.

Opiskelija **Harri Haatainen** on nuorimies ja hyvä keuhkäreittäjä. Hän on kotoinen isänmaallaista Erelä-Pohjanmaalta, Lapuulta. Hän opiskelee Helsingin evankelisessa opistossa ja aikoo toimittajaksi. Haatainen toivoo bartasta, että sellä paransi ja hän pääsi heittämään keuhkista mahdollisimman pitkälle.

Haataisen suurin unelma on seistä keskimäisellä palkintokorokkeella ja kuunnella – Maamme-laulu vai Finlandiaa? "Pidän Finlandiassa erityisesti siitä kohdasta, jossa lauletaan 'näyit maailmalle'. Siinä kulkee kylmiä väreitä selässä ja käsivarsissa. Se koskettaa syvästi, mutta kyllä Maamme-laulukin herättää minussa tunnetta. Se sopii Suomeen niene laksoineen ja kukkuloineen. Molemmat ovat hienoja sävellyksiä. No, kuitenkin Maamme-laulu on Maamme-laulu."

Tämä kirjoitus julkaistiin täällä viikolla myös virolaisessa *Eesti Ekspress*-lehdessä.